

Szerkesztői előszó

Kedves Olvasó!

A 2010–2019 közötti időszakban kiemelkedő gazdasági teljesítményt eredményezett az átgondolt stratégián nyugvó gazdaságfejlesztési gyakorlat. E tapasztalat fontos pillérét jelenti a magyar modell, az ösztönző magyar állammodell működésének, amelynek tanulságait a 2019-ben megjelent *Ösztönző állam – hatékonyabb vállalatok* című tanulmánykötetben sokoldalúan, az ösztönző-fejlesztő állammodell tükrében elemeztük. Következő kutatásunk eredményeit a szerzői munkaközösségünk a 2020. évi *Az ösztönző állam válságkezelése I. A koronavírus-válság kezelésének első eredményei* című kötetben azzal a céllal közölte, hogy értékeli a válság első, különösen nagy kormányzati erőfeszítést igénylő hullámában a válságkezelés hatékonyságát, kiemelt figyelemmel az ösztönző-fejlesztő állammodell teljesítőképességére. Láthattuk, hogy csakis a jól működő állam képes olyan hatékony ösztönzőrendszer létrehozni, amely a többi gazdasági szereplőt tartós együttműködésre készíti. A megerősödött állam a garancia, hogy a kooperatív lépésekre a gazdasági szereplők is tartós és hatékony kooperációval válaszolnak. Erről megállapíthattuk, hogy a kormány az embereket és a gazdaságot védő-segítő sokoldalú intézkedéseit a társadalmi bizalom, valamint az állam és a piac közötti összhang megőrzésével tudta megvalósítani. Továbbá azt is, hogy a gazdasági bizonytalansági mutató növekedésének a megállítása, a gazdaság teljesítőképességének a helyreállítás utáni megőrzése a következő időszakban megoldandó feladat lesz. Kutatásaink megerősítették, hogy a 2020-as koronavírus-válság elleni védekezésben az ösztönző magyar állammodell kiállta a próbát, és a koronavírus-járvány elleni védekezésben is sikeres modellnek bizonyult, hozzájárult Magyarország eredményes válságkezeléséhez.

Hazánk jó pozícióból indult, hiszen építhetett az ösztönző állam pilléreire: a hatékony intézményrendszerre, a célzott ösztönzés eredményeire, a gazdasági szereplők sokoldalú együttműködésére és a gazdaság erős immunrendszerére olyan helyzetben, amikor a koronavírus-járvány egyszerre veszélyeztette az egészséget, a gazdaságot és munkahelyeket, valamint a pénzügyi egyensúlyt. A kormányok, a jegybankok és a gazdasági kamarák feladata az aktuális járványválságban annak az arany középútnak a megtalálása volt, amellyel mindegyik területet kellő védelemben részesíthetik.

Ez sokszor azért volt nehéz, mert rövid távon az egyes intézkedések a különböző területekre ellentétesen hatottak. A politikai és a gazdasági döntéshozóknak számos

dimenzióban kellett ezért döntéseket hozniuk a koronavírus-járvány kitörését követően. Kijárási tilalom bevezetésével próbálják védeni a lakosság egészségi állapotát, vagy törekedjenek a gazdaság mozgásban tartására? Élénkítsék a gazdaságot, vagy tartsák kordában az államadósságot? Az ösztönző állam jó modellt kínált ahhoz, hogy e lehetőségek között meg lehessen találni az optimális utat.

Jelen tanulmánykötetünkben arra keressük a választ, hogyan sikerült egyrészt megvédeni a lakosságot az elhúzódó válság további – közel féléves gyakoriságú – második, harmadik és negyedik hullámának a hatásaitól, másrészt a gazdaság teljesítményét a lehető legnagyobb mértékben megőrizni (a második hullámban) és fokozni 2021-ben (a válság harmadik és negyedik hullámában). Ebből kiindulva – a gazdasági visszaeséssel összefüggésben – a szerzők kiemelt figyelmet fordítanak a költségvetési egyensúly és a növekedésbarát adórendszer kialakítására, a munkaerőpiacot ért kihívásokra, az egyes társadalmi csoportok (például a családok és a nyugdíjasok) jövedelmi helyzetének alakulására, a magas inflációra, illetve annak hatásaira, valamint az állammenedzsment hatékony megvalósulására a többségi állami tulajdonú nagyvállalatok esetében. Mindezek nemcsak a gazdaságösztönzés vonatkozásában, hanem az állandó készenlét, a nagy fokú rugalmasság és adaptációs képesség tekintetében napjainkban is nagy kihívás elé állítják a gazdaságirányítás szereplőit. Ez a képesség nemcsak a kis- és középvállalkozások számára, hanem a nagyvállalatok esetében is meghatározó fontosságú.

A könyvben ezért fontos innovációként – értékes esettanulmányok formájában – bemutatjuk öt állami nagyvállalat és két nagy magánvállalat sikeres működésének jellemző vonásait, a válság rájuk gyakorolt hatásait és az általuk megvalósított válságkezelést. E vállalatok szerepe nemcsak a kritikus infrastruktúra működtetésében és a közszolgáltatások nyújtásában kiemelt jelentőségű, hanem a gazdaságösztönzésben is meghatározó.

A tanulmánykötet első fejezetében Varga Mihály és Izer Norbert egyrészt elemzően tekinti át a 2010-es években az adórendszer megvalósult, a gazdaság versenyképességét növelő reformját, másrészt ismerteti az adópolitika rövid, közép- és hosszú távra szóló válaszait a koronavírus-válság kihívásaira, kiemelt figyelemmel – többek között – a gyermekes családokra, a foglalkoztatás költségeinek mérséklésére, valamint a kis- és középvállalati szektor működésére.

Parragh Bianka, Báger Gusztáv és Tóth Gergely a második fejezetben az aktív, a gazdasági szereplőkkel együttműködésre törekvő és ösztönző állammodell működését és makrogazdasági teljesítményét mutatja be a koronavírus-válság első négy hullámában. Fejezetük megjeleníti, hogy a járványügyi (elsősorban oltási) helyzet javulásával és a korlátozó intézkedések enyhítésével, a munkavédelmi és a munkahelyteremtő intézkedésekkel 2020–2021-ben megkezdődött a gazdaság újraindítása, annak máris jelentős eredményei vannak, jóllehet új kihívások is mutatkoznak.

Nagy Márton a harmadik fejezetben ismertetést ad az állam megnövekedett szabályozó szerepéről, a veszélyhelyzet aktív kezelésének sokoldalú megoldásairól. Ennek keretében betekintést nyújt az állami beavatkozás következő hét területének a működésébe: az adópolitika, a pénzügyi szabályozás, az ellátási biztonság, az árszabályozás,

a társadalmi járulékok és az állami gondoskodás, a munkahelyek védelme és az állami beruházások szabályozása.

Domokos László és Simon József a negyedik fejezetben sokoldalúan szemlélteti az elmúlt években a munkát terhelő adók és járulékok csökkentésének érdekében hozott intézkedéseket, kiemelt figyelemmel a Covid-19-járvány időszakában a munkahelyek megőrzése és a munkából származó jövedelem minél kisebb visszaesése érdekében hozott intézkedésekre. Rámutatnak arra, hogy az adók, illetve a járulékok csökkentése a gazdasági növekedés támogatása mellett az adórendszer egyszerűsítése, a gazdasági folyamatok kifehéredése és az állami működés integritásának elérése szempontjából is alapvető fontosságú.

Parragh László és Tóth Róbert az ötödik fejezetben a globalizációs trendek és kihívások tükrében láttatja a koronavírus okozta válság újabb – 2020. október utáni – hatásainak következményeit és a hosszabb távú megoldások érdekében szükséges cselekvések irányait. Köztük különösen meghatározó az egészségügyi rendszer, a nyersanyagbázis, az export helyzetének alakulása, a globalizáció és a lokalizáció versenye, a strukturális problémák megoldása, a kkv-szektor szerkezeti átalakítása és az ösztönző állami szerepvállalás felértékelődése. A fejezet különös értéke a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara által végzett országos felmérés eredményének tanulságos bemutatása a koronavírus-járvány hazai vállalkozásokra gyakorolt hatásairól.

György László és Oláh Dániel a hatodik fejezetben a koronavírus-járvány eredményes kezelésének tényezőit együtt mutatja be a 2010 óta elért gazdasági eredmények összefoglalásával. Az elért eredményekben kiemeli a fiskális és a monetáris politika harmonikus együttműködésének jelentőségét, valamint a hazai ösztönző, az aktivista, a rugalmasan és a pragmatikusan cselekvő állam szerepét a 2021–2022. évi folyamatok befolyásolásában.

Fűrész Tünde és Molnár Balázs a hetedik fejezetben a visegrádi országok demográfiai helyzetképebe illesztve mutatja be Magyarország demográfiai helyzetét. A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért reprezentatív kutatásának eredményei és a Családvédelmi Akcióterv alapján pedig az ösztönző állammodell keretében sokoldalúan ismerteti a családtámogatás ösztönző rendszerét Magyarországon, valamint a koronavírus-járvánnyal összefüggő családvédelmi intézkedéseket.

Gyura Gábor és Kolozsi Pál Péter a nyolcadik fejezetben az ökológiai kihívás, a koronavírus-járvány és a kiépített ösztönző állammodell tükrében mutatja be a környezeti fenntarthatóság új szemléletét a központi bankoknál, a Magyar Nemzeti Bank zöldfordulatát, valamint a nemzetközi szinten is élenjáró Zöld Programjának a céljait és az eszközeit.

Lovász László Gábor a kilencedik fejezetben az 1964. évből származó ún. hármas forradalom – az automatizálás kibernetikus forradalma, a fegyverkezés forradalma és az emberi jogi forradalom – szemléletéből kiindulva a koronavírus-járvány tükrében vizsgálja a jelenlegi globális trendekkel kapcsolatos dilemmákat, kiemelten a munkaerőpiaci és foglalkoztatási kihívásokat. Rámutat – többek között – arra, hogy az automatizáció, a mesterséges intelligencia és a robotizáció fejlődése kapcsán nem a jövőbeni

kibontakozásuk, hanem csak annak mértéke lesz kérdéses. Az ösztönző állam jövőbeni fejlődése szempontjából elsősorban a demográfia, a tömeges bevándorlás és a robotizáció (termelékenység) együttesének kutatása, továbbá komplexebb megértése jelent megoldandó feladatot.

Domokos László és Martus Bettina a tizedik fejezetben az államcél és az állami funkciók megvalósításához szükséges, az állammenedzsmentet alkotó tevékenységek hatékony ellátásának helyzetéről ad áttekintést a többségi állami és önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok esetében. Beszámol – többek között – a társaságoknál az ÁSZ által megkezdett monitoring ellenőrzések eredményeiről és a Covid-19-világjárványnak az integritás erősítésében játszott szerepéről. Továbbá egy olyan kritériumrendszer felállítására és alkalmazására tesz javaslatot, amely a közjó szem előtt tartásával a minőségi pénzfelhasználást és a fenntarthatóságot szolgálja.

Sárecz Zsolt a tizenegyedik fejezetben a koronavírus-válság negatív hatásait a főbb szolgáltatási területeket és a biztonságos munkavégzés feltételeit vizsgálva prezentálja, és bepillantást enged a korábbi külföldi befektető, valamint a magyar állam eltérő tulajdonosi szemléletébe.

Csányi Attila a tizenkettedik fejezetben átfogó betekintést nyújt a Covid-19-járvány élelmiszer-gazdasági, kiemelten a Bonafarm Csoportra gyakorolt hatásairól, a folyamatos működés feltételeinek szükséges biztosításáról és a Bonafarm Csoportnál a vírus elleni védekezés szervezéséről és irányításáról. A védekezés irányai a szabályzatok és eljárásrendek megalkotása, a szükséges erőforrások és döntési kompetenciák gyors biztosítása, valamint a védekezéssel kapcsolatos kommunikáció volt.

Szepessy Kornél és Barlog Károly a tizenharmadik fejezetben a HungaroControl Zrt. válságkezeléséről legfőbb tanulságként azt emeli ki, hogy nem a válság természete, hanem a gyors és hatékony reakció számít igazán. Ismerteti, hogy a gazdálkodási kihívások egyrészt a járványhelyzettel járó nagyarányú piaci zsugorodásból, másrészt a modellezhetetlen szabályozó környezetből adódtak.

Schamschula György a tizennegyedik fejezetben a Covid-19-járvány hatásának ketősségét ismerteti a Magyar Posta szemszögéből: a gazdasági eredményesség érezhetően csökkent, a fejlesztések viszont folytatódtak, és a szolgáltatás színvonalában sem volt változás. Az intenzív emberi kapcsolatok miatt a Posta a járvány enyhülésének idején is fenntartotta az óvatossági intézkedéseinek többségét.

Biczók András a tizenötödik fejezetben körbevezet a megvalósított pandémiás intézkedéseken, kiemelten a MAVIR Zrt. Pandémia Bizottságának tevékenységén, továbbá a visszaállási terv megvalósításának lépésein.

Bozóky Alex a tizenhatodik fejezetben a Szerencsejáték Zrt. pandémia alatti működésének példáján a vállalati felelősség sajátos vonásait mutatja be, kiemelve a vállalat hozzájárulását a nemzetgazdaság fenntartható fejlődéséhez, felelősségét az iparágért, a munkavállalókért és a beszállító szektorokért.

Bogsch Erik és Orbán Gábor a tizenhetedik fejezetben – a Richter Gedeon Nyrt. mint globális magyarországi multi jellemzése után – képet ad azon tevékenységekről és projektekről, amelyekkel a vállalat kivette részét a koronavírus elleni küzdelemből,

és megismertetnek azokkal a tényezőkkel is, amelyek közép- és hosszú távon befolyásolhatják a működését.

Ez az interdiszciplináris alkotómunka, amely szemléleti és módszertani hivatkozási keretét a *Pénzügyi Szemle* 2020. évi 2. különszámában tettük közzé, a Nemzeti Közzolgálati Egyetemen teljesezhet ki. A Nemzeti Közzolgálati Egyetem tudományos missziójának része az állami szerepvállalás interdiszciplináris kutatása, amelynek kiemelt területe az ösztönző magyar állammodellel kapcsolatos kutatási főirány.

Tanulmánykötetünket jó szívvel ajánljuk az alkotó közgazdász közösségnek – az egyetemi oktatóknak és hallgatóknak, a kutatóknak, valamint azoknak a gazdaságpolitikai és vállalati döntéshozóknak, akik a gazdasági szereplőket ösztönző mozgatórugók jobb megismerésére törekzenek.

Külön köszönet illeti Kovács Árpádot és Tatay Tibort, akik értékes tanácsaikkal segítették a tanulmánykötet elkészítését.

Budapest, 2022. február 28.

A szerkesztők

Parragh Bianka

Báger Gusztáv